

Степаненко Кирило Володимирович,
доцент кафедри загальноправових дисциплін
та адміністрування Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
к.ю.н., доцент

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВОВА СИСТЕМА СЕРЕД ПРАВОВИХ СІМЕЙ СУЧАСНОГО СВІТУ

Однією з магістральних категорій права є правова система, яка заявляє про себе в тій мірі, в якій сучасне суспільство пов'язує завдання соціального прогресу з формуванням правової свідомості, вдосконаленням правової культури, з досягненням правової впорядкованості і правової стабільності у внутрішніх та міжнародних відносинах. З цих позицій, правова система виступає не тільки об'єктом розгляду, а і інструментом пізнання права та усіх елементів, які входять до системи сучасного українського права.

В рамках світового співтовариства сформовані і продовжують, не зважаючи на об'єктивні труднощі, формуватися багато в чому унікальні правові системи окремих міждержавних об'єднань. Маючи власні базові принципи, оригінальні правові конструкції, систему джерел права, особливості правотворчого процесу і реалізації права, вони становлять унікальний об'єкт для комплексного дослідження, що в оглядовому майбутньому буде тільки розширюватися та набирати нової якості. Насамперед, мова йде про інтеграційне об'єднання країн Європи у Європейський Союз, і саме цей вектор правової інтеграції залишається для України пріоритетним, про що свідчить підписана у 2014 році Угода про асоціацію з ЄС та подальше зближення національного права із європейською правовою системою.

При обранні класифікацій правових систем сучасного світу більш поширеними є змістовні характеристики правових систем держав, які враховуються при їх об'єднанні в правові сім'ї, типи правових систем або кола правових сімей. Але будь-які підходи до вибору критеріїв для виділення систематизуючих ознак дуже суб'єктивні, звідси створити досконалий «класифікатор» правових систем світу вкрай складно, оскільки поява будь-якій іншій класифікації неминуче робить відносною будь-яку з виділених правових сімей.

Існуючі у науковій літературі класифікації національних правових систем дають можливість умовно виділити *найбільш поширені і впливові* правові сім'ї сучасного світу: романо-германську, англосаксонську, мусульманську (релігійну), індуську та далекосхідну. Що стосується соціалістичної правової сім'ї, то слід погодитись з думкою окремих авторів [1, с. 332] про те, що критерії, за якими виокремлюється так звана «соціалістична правова сім'я» викликають сумніви, а характерні ознаки цього типу правових сімей, такі як

надмірна зарегламентованість суспільних відносин, домінування імперативних норм, заборон, надання інституту власності публічно-правового характеру, встановлення кримінальної відповідальності за «антидержавну агітацію і пропаганду», поширення відомостей, що «порочать» соціалістичний лад та інші взагалі не дозволяють назвати такі форми здійснення державної влади правом. При цьому визнається відносний характер розподілу правових систем на правові сім'ї, що виявляється в їх конвергенції або зближенні, а також в існуванні в сучасному світі змішаних правових систем, яскравим прикладом яких може слугувати *європейська правова система*.

Європейська правова система являє собою структуровану взаємодію норм, що виробляються у результаті правової діяльності усіх європейських організацій, насамперед Ради Європи. Розглядаючи в даному контексті європейську правову систему як одну із впливових правових систем сучасності, слід розрізняти як похідну від неї правову систему Європейського Союзу, яка «розвивається власним шляхом, відрізняється від правових систем окремих держав, тісно інтегрованих до неї, і поєднує у собі риси, притаманні як міждержавним об'єднанням, так і міжурядовим організаціям» [2, с. 4]. Настільки, наскільки європейське право є категорією більш ширшою, чим право ЄС, настільки правова система ЄС співвідноситься із європейською правовою системою як частина загального.

Правова система ЄС є результатом спільного функціонування держав, які є учасниками цього об'єднання та «розпорядниками» двох національних типів правових систем: романо-германської системи права (civil law system) та системи загального права (common law system). Це дає підстави вважати дану правову систему системою змішаного типу. Згідно із доктриною, розробленою Судом ЄС (European Court of Justice), Європейський Союз має самостійну правову систему, яка є складовою частиною національних правових систем держав-членів Союзу. Характерною особливістю європейської правової системи, яка створена для комфортного співіснування держав-членів Європейського Союзу, є використання традиційних елементів права, притаманних як романо-германської правової сім'ї, так і сім'ї загального права.

Європейська правова система є активною складовою правової дійсності, вона створена в процесі європейської інтеграції на основі установах договорів. Її інституційною основою є сукупність підсистем права двох рівнів: Союзу (де в якості основи виступає європейське право) та держав-членів ЄС (основами яких є романо-германська система права поряд із системою загального права). Правова система ЄС обумовлена принципами функціонування Союзу, що спрямовані на забезпечення повноцінної життєдіяльності громадян ЄС і мирне взаємовигідне співіснування держав-членів та реалізується через діяльність вищих органів влади Союзу і його держав-членів на основі виконуваних ними функцій, а також правозахисних організацій та інститутів громадянського суспільства. У типології правових систем сучасності європейська правова система займає самостійне місце.

Таким чином, процес створення Україною власної правової системи обумовлений реальними потребами розвитку суспільства та спирається на історичні традиції українського права. Оскільки Україна географічно розташована на європейській частині континенту, а також беручи до уваги глобальний характер інтеграційних тенденцій правових систем країн Європи, становлення вітчизняної правової системи не може відбуватися ізольовано. Національну правову систему України, враховуючи її зближення із європейською правовою системою, слід будувати як змішану або правову систему інтегративного типу, що містить ознаки континентального та загального права. Такий підхід до розуміння національної правової системи дає змогу побачити її основне призначення – виступати в якості комплексної категорії, що описує стан українського права і правових явищ в державі, а також регулятора процесів асиміляції, модифікації і конвергенції елементів континентального та загального права.

---

1. Загальна теорія права: Підручник / За заг. ред. М. І. Козюбри. – К.: Ваіте, 2015. – 392 с.

2. Сюр Н. В. Правова інтеграція України до Європейського Союзу: теоретико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Н. В. Сюр. – К., 2006. – 20 с.

Талдикін Олександр Васильович
кандидат юридичних наук, доцент
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

*«Чим бідніше розум, тим більше він прагне
захистити себе правилами»*

О. Хаклі

СИМУЛЯКРИ КОНЦЕПЦІЙ СУЧАСНОЇ ДЕРЖАВИ

Сучасна держава часто подається як організація суспільства, що побудована на загальнолюдських політико-юридичних ідеалах, які у науці набули вигляду теоретичних конструкцій правової або соціальної держави. Основоположні ідеї теорії правової держави, характеризуються універсальністю, загальною значущістю та найвищою імперативністю. Серед її загальних принципів, центральне місце посідає *принцип верховенства права*, який також означає, що не держава повинна створювати право, а, навпаки, право є основою організації і життєдіяльності держави в особі її органів і посадових осіб, інших організацій. А звідси випливає й твердження про те, що не дер-